

Shakespeare

interpretat de Adrian
Papahagi

Visul unei nopți de vară
Cum vă place

Ediția a II-a

POLIROM
2021

Cuprins

<i>Lămurire preliminară</i>	5
Visul unei nopți de vară.....	11
Cum vă place	75
<i>Texte citate</i>	123

În *Vis*, structura simetrică a cosmosului renescentist este deformată, bruiată. Lumile suprapuse (spirite, regi, tineri, clovni, regnuri animal și vegetal) se intersectează sau chiar se confundă, metamorfozându-se unele în altele. Bottom coboară în animalitate, devenind măgar, și este răsfățat de spirite cu nume de flori. În această cădere în vegetal și animal, Bottom o întâlnește însă pe Titania, avatar al Dianei vânătoare, zeiță a naturii verzi. Cel mai bizar

și neașteptat personaj face astfel legătura între lumi. Prin metamorfoza sa, Bottom unește regnul vegetal cu cel animal, prin teatru suprapune lumea clovnilor peste cea a regilor, iar prin iubirea Titaniei face să comunice toate aceste lumi cu cea superioară, a spiritelor.

La urma urmelor, simetria renascentistă a piesei, organizată pe perechi suprapuse ierarhic (Oberon-Titania, Tezeu-Hipolita, Lysander-Hermia, Demetrius-Helena și în fundal Pyram-Thisbe, ba chiar Romeo și Julieta), este tulburată tocmai de cele două personaje care nu aparțin lumii Renașterii: spiridușul diabolic Puck, venit din lumea celtică și germanică medievală, și plasticul Bottom, cetățean al Angliei elizabetane, nu al Atenei mitologice, care, așa cum poate juca orice rol în piesa lui Quince-Gutuie, poate circula între lumi și epoci. Simetria este menținută și ciobită în același timp, prin amorul imposibil dintre Bottom și Titania. Or, tocmai această menținere și distorsionare concomitentă a simetriei este,

după Erwin Panofsky, specifică manierismului, sau barocului timpuriu¹.

În chip ambiguu, Tezeu neagă raționalist realitatea ontologică a aventurilor fantastice și totodată scrie manifestul care face posibilă mutația fantasmatică a artei renascentiste și chiar fundamentarea acestui nou regim al imaginii și al imaginației. Răspunsul lui Tezeu nu este despre conștiință, ci despre inconștient, nu este despre văz, ci despre imaginație, în care principalele tipuri de personaje shakespeariene sunt unite prin exces. Poeții, nebunii și îndrăgostiții au acces la o realitate secundă, dar ea poate fi uneori intuiția acelui străfund al secretelor divine (*bottom of Goddess secrets*) – misterele la care mințile cumiști nu au acces.

Să revenim acum la cele afirmate în deschidere. Spuneam, folosind cuvintele lui

1. Erwin Panofsky, *Ideea*, trad. Amelia Pavel, Șerban Mironescu, București: Univers, 1975, p. 43.

Northrop Frye, că scopul comediei este să ironizeze necunoașterea de sine. Cum poate să faciliteze cunoașterea de sine o piesă care bruiază grav planurile realității și amestecă, în stil baroc, starea de conștiință cu cea de vis, noaptea cu ziua, sau văzul cu halucinația. Până la urmă, are dreptate Tezeu sau Hipolita? Cele la care am asistat sunt reale sau pură fantezie de nebun, îndrăgostit sau poet? Și, dacă sunt pură fantezie, au vreo relevanță în ordinea rațiunii și a conștiinței? Cine visează și cine e treaz? S-au trezit tinerii din vrajă? Este reală dragostea lui Demetrius, aflat încă sub efectul florii vrăjite? Dar cea a lui Lysander, trecut prin vrajă și ieșit din ea? Au înțeles tinerii ceva din realitatea pe care au trăit-o? Revelația propriei cruzimi, a inconsistenței dragostei, a inconsecvenței îndrăgostiților i-a făcut mai buni și mai înțelepți? Când au fost orbi îndrăgostiții: în noaptea din pădure sau sub lumina zilei ateniene? Toate aceste întrebări ni se adresează și nouă,

dacă nu vrem să fim măgari ca Bottom sau buimaci ca tinerii atenieni.

Intrați în logica tembelă a nunților necesare, tinerii nu par să fi înțeles mare lucru. Spectatori ai „lamentabilei comedii” despre Pyram și Thisbe, pusă în scenă stângaci de trupa lui Bottom, tinerele cupluri fac glume (auto)ironice despre măgari și râd de nefericiții babilonieni, fără să realizeze că puteau fi în locul lor dacă un *deus ex machina* binevoitor nu intervenea. În fond, limita dintre tragedie și comedie este volatilă și ține de bunăvoința divinității care se implică în spectacolul ridicol sau trist al lumii.

E ceea ce pare să spună cu amară ironie Puck, căruia i se permite să iasă din piesă și să ni se adreseze direct, sub forma Epilogului:

If we shadows have offended,
Think but this, and all is mended,
That you have but slumber'd here
While these visions did appear.

And this weak and idle theme,
No more yielding but a dream,
Gentles, do not reprehend:
if you pardon, we will mend:
And, as I am an honest Puck,
If we have unearned luck
Now to 'scape the serpent's tongue,
We will make amends ere long;
Else the Puck a liar call;
So, good night unto you all.
Give me your hands, if we be friends,
And Robin shall restore amends.

Noi, ca umbre ce plutim,
N-am vrut să vă necăjim.
Dar, de s-o fi nimerit,
Să credeți c-ați ațipit
Și tot ce s-a petrecut,
Încă de la început,
A fost doar un vis ciudat.
Astfel, nu v-ați întristat:
Supărați de-ați fost cumva,
Să vă treacă iac-așa!
Cum sunt spiriduș cinstit,
Pe cuvântul meu promit
Că, de ne iertați pe dată,
Vom veni și altădată

„O performanță impozantă, o întreprindere curajoasă, laborioasă.”

Andrei Pleșu

Visul unei nopți de vară și *Cum vă place* folosesc aceeași schemă dramatică: refugiul în pădure, rezolvarea conflictului, revenirea în civilizație, nunțile necesare. Natura nu e însă doar balsam pentru cei oropsiți în cetate. Mortalitatea s-a insinuat și în Arcadia din Arden, ceasul ticăie, nebunia omenească e doar atenuată. În pădurea din marginea Atenei, noaptea înșelătoare e bântuită de spirite: amorul se face și se desface ca o vrajă, năluștile sunt la tot pasul, pe umeri de idioți cresc țeste de măgar, pasiunile sunt fantastice și crude. Noaptea din *Vis* e bezna minții, ignoranța neinstelată a celor care nu realizează că, râzând la comediile lui Shakespeare, râd de propria nebunie. Aceasta este valoarea terapeutică a teatrului, pe care o teoretizează melancolicul Jaques în *Cum vă place*, dublul pastoral al comediei fantastice din toiu unei nopți de vară.

Volumul face parte dintr-o serie care își propune să analizeze întreaga operă a lui Shakespeare.

Au mai apărut:

Sonete • *Romeo și Julieta*

Titus Andronicus • *Hamlet*

Totu-i bine când se sfârșește bine •

Măsură pentru măsură

În pregătire:

Iulius Caesar • *Antoniou și Cleopatra* •

Coriolanus

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-8780-0

www.polirom.ro